

DOI: 10.30840/2413-7065.2(71).2019.169676

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ГАЛИЧИНИ: СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ

Ангеліна ЛЕШАК

учениця 11 класу Івано-Франківської спеціалізованої школи № 5 з поглибленим вивченням німецької мови, вихованка історико-краєзнавчого гуртка Івано-Франківського міського центру патріотичного виховання учнівської молоді імені Степана Бандери

Науковий керівник – **Максимець Богдан Володимирович**, керівник гуртка Івано-Франківського міського центру патріотичного виховання учнівської молоді імені Степана Бандери, кандидат політичних наук, викладач вищої категорії Івано-Франківського коледжу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», викладач-методист

Мета наукової роботи – дослідити процес створення та діяльність Спілки української молоді Галичини. Для її досягнення поставлені такі **завдання**:

- охарактеризувати джерельну базу, пов'язану з проблемою дослідження;
- висвітлити причини й умови виникнення, склад членів та організаційну структуру СУМГ;
- встановити мету, завдання дисидентської організації та функціональні обов'язки її членів;
- проаналізувати етапи та форми діяльності підпільної групи;
- визначити обставини припинення існування політичної організації;
- з'ясувати подальшу долю членів СУМГ.

Джерельну базу дослідження складають матеріали Галузевого державного архіву Служби безпеки України (м. Івано-Франківськ) [1–4], Електронного архіву українського визвольного руху [16; 17], опубліковані документи [30], спогади та свідчення [7; 35–37], інтерв'ю [10], повідомлення періодичних та електронних засобів масової інформації [12; 23; 39].

При написанні наукової роботи були використані праці таких авторів, як М. Васильчук [5], Т. Галицька-Дідух [6],

С. Говерла [8], В. Голобін [9], Я. Грицак [11], В. Даниленко [29], Ю. Зайцев [13], Б. Захаров [14; 15], Т. Кудря [18], С. Кульчицький [19], М. Лютий [22], В. Овсієнко [25–27], М. Пасічник [28], А. Русначенко [30; 31], С. Сапеляк [33; 34], Я. Секо [38], В. Чоповський [40], В. Янко [41], а також енциклопедичні та довідникові видання [20; 21; 32].

Спілка молоді Галичини підпільно існувала на території Івано-Франківської області. Вона була заснована 31 січня 1972 року в селищі Печеніжин Коломийського району Івано-Франківської області. Ініціатором створення СУМГ став Дмитро Дмитрович Гриньків, слюсар-складальник Коломийської пересувної механізованої колони № 67, на формування поглядів якого значний вплив мала колишній активний член ОУН Параска Ришко [22, с. 620]. Він запропонував своїм друзям-односельцям Дмитру Демидіву, Миколі Мотрюку, Іванові Шовковому та Романові Чупрею організувати українську підпільну групу.

Причинами створення Спілки української молоді Галичини стали тоталітарний характер радянської системи, активізація опозиційного руху в СРСР у 1960 – на початку 1970 рр., відсутність

української незалежної держави, колоніальний стан України, наростаюча русифікація освіти, репресії проти інакодумців, зокрема арешти української інтелігенції, що розпочалися 12 січня 1972 р., пов'язані зі «справою Добоша» [23, с. 33; 3]. Це дуже непокоїло Дмитра Гриньківа та коло його друзів.

Згадані вище особи, а також Федір Микитюк, Василь Михайлюк зібралися в будинку Івана Шовкового в селищі Печеніжин. На зборах Дмитро Гриньків посвятив усіх присутніх у свій задум створення організації, яка буде боротися «за самостійність України, за її відторгнення від складу СРСР». Згодом на цьому зібранні було вирішено взяти за основу методи та форми діяльності ОУН – конспіративність, підпільні псевда, існування такої ланки оунівської організації, як Служба безпеки, використання тризубу, вітання ОУН «Слава Україні!» – «Героям слава!», клятва на вірність ідеям [1, арк. 162]. Того ж вечора усі учасники зборів склали присягу: «Я клянуся на вірність ідеям України, за які боролися тисячі людей і вмирали, і зберегли цю ідею в своїх серцях. То ж і ми збережемо цю ідею, бо будемо боротися, доки б'ються наші серця і скільки буде нашої сили» [9]. Спочатку організація отримала назву «Союз вільних комуністів». Проте приблизно в липні 1972 р. вона була перейменована в Спілку української молоді Галичини [1, арк. 84].

Членами підпільної групи з часом стали Василь Гриньків, Василь Кузенко, Іван Кузенко, Федір Микитюк, Василь Михайлюк, Іван Мотрюк, Іван Чупрей, Богдан Романишин, Тарас Стадніченко [1, арк. 88–90; 30, с. 530–531; 22, с. 3]. Всього як членів СУМГ можна ідентифікувати чотирнадцять осіб. Про

організацію знали ще Василь Копильців, Роман Ришко, Параска Ришко, Ілля Курман, Яромир Зумер, Славомир Зумер, Григорій Нікітченко, Віктор Миков [4, арк. 287]. Як уже зауважувалось, кожен член СУМГ мав своє псевдо, зокрема, Д. Гриньків отримав псевдо Грім-Гора, Д. Демидів – Ворон, В.-І. Шовковий – Клин, Ф. Микитюк – Пструг, Р. Чупрей – Хміль, В. Михайлюк – Яструб, М. Мотрюк – Лісовик [1, арк. 88].

Головою СУМГ став Д. Гриньків, Д. Демидів був заступником керівника з ідейної роботи, а В.-І. Шовковий – командиром боївки [4, арк. 277, 281, 282]. Щоправда, сам Д. Гриньків заявляв у Печеніжині, що керівником СУМГ є вчитель, який проживав у Рівненській області [30, с. 530]. У даному випадку йшлося про уродженця села Марківка Гриньківа Василя Івановича, вчителя математики в селі Тинне Сарненського району, що на Рівненщині [4, арк. 287]. Він, власне, був братом по матері Дмитра Гриньківа. У СУМГ передбачалося ще створення «політико-керуючої групи», яка мала вести роз'яснювальну роботу, розробляти ідеї [30, с. 531]. Також підпільна група повинна була мати ЦК, секретаря [30, с. 531].

Середній вік осіб, пов'язаних зі Спілкою на час її створення, становив 23 роки. Наймолодшими були В. Кузенко та Б. Романишин, 1951 року народження, а найстаршим – В. Гриньків, 1946 року народження. Д. Гриньків та В. Гриньків були членами КПРС. М. Мотрюк, І. Шовковий, І. Чупрей, В. Михайлюк, Ф. Микитюк, Р. Чупрей – членами ВЛКСМ [30, с. 530–531].

Сумгівці мали або здобували середню, середню спеціальну чи вищу освіту. Зокрема, на час створення організації

середню освіту мали Микола Мотрюк, Василь Кузенко, а здобував І.-В. Шовковий. В І. Кузенка була середня спеціальна освіта, навчався в училищі М. Мотрюк. Вищу освіту мали В. Гриньків, Д. Демидів, І. Чупрей, а здобували Д. Гриньків, Р. Чупрей, Ф. Микитюк, Б. Романишин [30, с. 530–531; 22, с. 3]. Зауважимо, що Дмитро Гриньків навчався заочно на енергетичному факультеті Івано-Франківського інституту нафти і газу; Дмитро Демидів закінчив філію хіміко-технологічного Львівського інституту в Тернополі; Микола Мотрюк навчався в Снятинському культосвітньому училищі; Роман Чупрей навчався у Львівському політехнічному інституті; Іван Чупрей закінчив Львівський політехнічний інститут; Василь Гриньків закінчив Івано-Франківський педінститут; Федір Микитюк навчався в Івано-Франківському педагогічному інституті [22, с. 3].

Переважно організатори та члени СУМГ були вихідцями з Коломийського району Івано-Франківської області. Так, Т. Стадніченко народився й проживав у м. Коломия, І. Шовковий, І. Чупрей, В. Михайлюк, Ф. Микитюк, В. Кузенко та Р. Чупрей були уродженцями селища Печеніжин, Д. Гриньків, В. Гриньків, М. Мотрюк – села Марківка [30, с. 530–531]. За соціальним походженням вони виходили з сімей селян та службовців. За професійною ознакою сумгівці були робітниками (Д. Гриньків, І.-В. Шовковий, М. Мотрюк, В. Кузенко), інженерами (Д. Демидів, І. Чупрей), службовцями (І. Кузенко), вчителями (В. Гриньків), студентами (Ф. Микитюк, Роман Чупрей, Б. Романишин) [30, с. 530–531; 22, с. 3].

Майбутню Україну організація уявляла собі незалежною соціалістичною

державою типу Польщі або Чехословаччини [1, арк. 80]. Жоден з учасників організації не мав уявлення про те, як саме цього можна досягти, тому вони вирішили, що потрібно встановити зв'язки з подібними організаціями, і коли почнуться активні дії з боку подібних організацій, то вони візьмуть найактивнішу участь у процесі відродження української державності [19, с. 179]. СУМГ була організована на зразок бойових загонів УПА, проводячи нелегальні зібрання в лісі та в горах. Завдання кожному Дмитро Гриньків давав письмово із врахуванням їх можливостей. Це було збирання інформації про діяльність УПА, вивчення настроїв студентів і вербування нових членів в підпільну групу, збирання пісень і розповідей про УПА та її легендарних вояків, збирання літератури з історії національно-визвольних змагань, пошуки зброї, щоб у разі потреби, за словами Д. Гриньківа, можна було захистити себе і свою родину. Сам Гриньків у той час був головою комітету ДТСААФ – підприємства, на якому працював, тому мав можливість навчати стрільби членів своєї групи як легально, так і на нелегальних зібраннях у горах [28, с. 179–180]. Дмитро Гриньків винаймав квартиру в Романа Ришко та його дружини Параски Ришко. Вони часто вели дискусії на політичні теми, зокрема, про тодішній стан України, також Параска Ришко давала читати роман Олесь Гончара «Собор» та роман Василя Шевчука «Предтеча», тлумачила їхній зміст. Їхні розмови змінили політичні погляди Д. Гриньківа [1, арк. 91].

На одному з зібрань Д. Гриньків прочитав лекцію про становище України в СРСР, спираючись на зібрану ним статистику. Також кожному учаснику організації Гриньків роздав індивідуальні

завдання у письмовому вигляді. Миколи Мотрюку було доручено через старожилів с. Марківка та з інших джерел зібрати інформацію про діяльність і життя сотенного підпілля ОУН «Орла»; дізнатися, хто був керівником районного проводу в підпіллі ОУН; дістати хоча б два примірники нелегальної літератури, яка б відображала все, що пов'язано з національним гнітом; дістати знак, яким користувалися націоналісти як печаткою; записати одну-дві пісні, які відображали або були пов'язані з націоналістичним минулим. Роман Чупрей та Федір Микитюк, крім збору нелегальної літератури (це завдання давалося всім), повинні були дістати або придбати магнітофон та гітару. Василю Михайлюку потрібно було дістати текст гімну «Ще не вмерла Україна». Іван Шовковий мав принести фотодокументи про діяльність підпілля ОУН у минулому, а також слухати радіопередачі закордонних радіостанцій, інформувати про них учасників організації, вибирати час, місце для проведення чергових нелегальних зборів СУМГ, сповіщати про це її членів, відшукувати форми і методи їх маскування [1, арк. 85–87; 4, арк. 281].

Мета і завдання СУМГ були витримані у дусі українського націоналізму. Для досягнення своїх завдань Дмитро Гриньків та Дмитро Демидів мали розробити статут СУМГ. Вони склали присягу, про яку йшлося раніше. Мету організації Д. Гриньків сформулював таким чином: «Боротись за Україну, щоб Україна була вільною і суверенною державою, яка б не знала ніяких утисків з боку інших країн, щоб була самостійна, як Польща, Австрія, Чехословаччина» [30, с. 530]. СУМГ планувала вивести Україну зі складу СРСР, створити незалежну

українську державу – «Самостійну Україну», в якій мав би існувати соціалістичний лад [1, арк. 80]. Цього можна досягти двома шляхами: або внаслідок самостійної діяльності підпільної групи, або через зв'язок з іншими антирадянськими організаціями, в тому числі закордонними [30, с. 531; 2, арк. 249]. У цілому важливими для Спілки були питання соціальної та національної справедливості [41, с. 117, 118].

У ніч з 16 на 17 лютого 1973 р. планувалося провести з'їзд всіх учасників СУМГ, на якому обговорити та затвердити статут і програму, які розробили Д. Гриньків та Д. Демидів. Але збори були скасовані через відсутність І. Чупрея, Р. Чупрея та Б. Романишина [2, арк. 255; 30, с. 532].

Аналізуючи процес створення і функціонування підпільної групи, можна умовно виокремити три етапи в її діяльності: підготовчий, основний (діяльнісний), завершальний. Підготовчий етап розпочався десь із 1971 р., коли у Дмитра Гриньківа найперше під впливом розмов з колишньою оунівкою Параскою Ришко виник задум створити антирадянську організацію. Завершився він 31 січня 1972 р. заснуванням СУМГ. Основний (діяльнісний) етап охоплює період від 31 січня 1972 до кінця лютого 1973 р., коли було імітовано саморозпуск організації. Завершальний етап в існуванні СУМГ бере свій відлік 14 березня 1973 р., коли Управлінням КДБ при Раді Міністрів УРСР у Івано-Франківській області було порушено кримінальну справу стосовно Д. Гриньківа, на підставі якої розпочалися затримання та арешти провідних учасників підпільної групи. Його кінцем можна визначити 9 серпня 1973 р., коли було винесено вирок у

справі членів Спілки української молоді Галичини.

Особливості організаційної будови та політико-ідеологічних принципів визначали форми діяльності Спілки української молоді Галичини, зокрема, це таємні збори членів підпільної групи, яких було десять (Д. Гриньків був присутній на всіх зборах). Вони проводились від січня 1972 р. до лютого 1973 р., найбільше в селищі Печеніжин, а також у селі Марківка та місті Коломия, на яких обговорювали різні організаційні питання та радились, як прискорити звільнення України від СРСР.

Перший раз члени СУМГ зібралися 31 січня 1972 р. (тут і далі 1972 рік) в селищі Печеніжин в будинку Івана Шовкового. Це було організаційне зібрання, на якому Д. Гриньків виступив з патріотичною промовою і закликав до створення організації, яка б боролася за самостійну Україну. На зібранні була складена присяга вище згаданих осіб, були придумані клички, а також основні завдання організації [10].

8 лютого 1972 р. було скликано друге зібрання в будинку Варвари Ткачук в селищі Печеніжин. На ньому були присутні Р. Чупрей, Д. Демидів та І. Шовковий. Тут обговорювали придбання та розповсюдження серед молоді української літератури, збір коштів для маскування наступних зібрань, підготовку виступу Д. Гриньківа перед учасниками СУМГ [1, арк. 78].

Третій раз учасники СУМГ зібралися в березні 1972 р. в будинку Д. Демидіва. На ньому були присутні І. Шовковий, Д. Демидів та В. Михайлюк. Основною метою зустрічі була підготовка завдань у письмовій формі кожному учаснику організації [1, арк. 102].

Четверте зібрання відбулося 1 та 2 травня в будинку Д. Демидіва. На ньому були присутні власник квартири, І. Шовковий, М. Мотрюк, Р. Чупрей та І. Чупрей. На цьому зібранні виступив Дмитро Гриньків з промовою, в якій оприлюднив зібрані ним статистичні дані про природні ресурси України. Ця промова, а також патріотичні пісні були записані на магнітофонну стрічку для того, щоб її могли прослухати інші члени СУМГ [1, арк. 103].

П'яте зібрання відбулося в червні в будинку І. Шовкового. На ньому були присутні Василь Кузенко, Микола Мотрюк, Іван Шовковий та Василь Михайлюк. Для Василя Кузенка це було перше зібрання, адже на ньому він був урочисто прийнятий в СУМГ та отримав псевдо Хмара [4, арк. 252].

Наступне зібрання відбулося через декілька днів у будинку Івана Шовкового. На ньому були присутні В. Кузенко, І. Мотрюк, І. Шовковий, В. Михайлюк та М. Мотрюк. Тут Василь Кузенко та Іван Мотрюк склали присягу та прослухали півку із доповіддю Д. Гриньківа. Також В. Кузенко віддав дві книжки, які були заборонені радянською владою [4, арк. 253].

Сьоме зібрання відбулося в серпні в хаті Василя Кузенка, де, крім власника хати, М. Мотрюка, І. Шовкового та В. Михайлика, перебував Гринько Василь Іванович, якого запросив особисто Дмитро Гриньків. Він виступав там із закликами до боротьби за відторгнення України від СРСР. Його виступ записувався на магнітофонну стрічку [4, арк. 253].

Восьме зібрання відбулося 7 і 8 листопада. На цих зборах були присутні Василь Михайлюк, Іван Шовковий, Василь Кузенко, Роман Чупрей, Богдан

Романишин і Тарас Стадніченко. Планувалося прийняття Богдана Романишина і Тараса Стадніченка в СУМГ.

На початку грудня відбулося дев'яте зібрання в лісі поблизу с. Марківка, під час якого за ініціативи Д. Гриньківа було обговорено створення боївки (бойового загону) для самозахисту, керівником якої було призначено Івана Шовкового. На зборах були присутні Т. Стадніченко, В. Кузенко, М. Мотрюк та І. Шовковий [4, арк. 255].

Останнє зібрання відбулося 1 лютого 1973 р. в будинку, який винаймав Дмитро Гриньків. На ньому були присутні Роман Чупрей, Іван Шовковий, Микола Мотрюк, Василь Кузенко, Василь Михайлюк та Федір Микитюк. Перед присутніми виступав Д. Гриньків із закликами до проведення активної діяльності. Також він вніс пропозицію провести з'їзд всіх учасників організації в середині лютого 1973 р., на якому мали обговорити та затвердити статут та програму СУМГ, накреслити план подальших дій. Тоді ж Р. Чупрей отримав завдання встановити контакт з іншою дисидентською організацією для налагодження співпраці [4, арк. 255].

Важливим для членів СУМГ було питання пошуку зброї для того, щоб у разі викриття можна було захиститися від радянської влади. Також не виключалася можливість збройного повстання для утворення самостійної України. Д. Гриньків та М. Мотрюк облаштували в бітумній установці Коломийської ПМК-67 тайник, у якому зберігали вогнепальну зброю. Загалом сумгівці мали два монтажно-будівельних пістолети, які були перероблені на зброю, револьвер, два пістолети й одинадцять набоїв до них, малокаліберну гвинтівку та 520

набоїв до неї, гвинтівку та 40 патронів до неї та обрізи [4, арк. 229].

Першого листопада 1972 р. в СУМГ вступив Тарас Стадніченко. Тоді він працював гравером, і Дмитро Гриньків хотів, аби він допоміг йому з назвою на заготовці печатки. Т. Стадніченко доніс у КДБ, де одержав завдання збирати інформацію про кожне засідання СУМГ і спонукати учасників до активних дій, щоб зловити їх на гарячому. Восени 1972 р. члени СУМГ поклали в Печеніжині вінок до пам'ятника Олексі Довбушу з синьо-жовтою стрічкою з нагоди річниці його загибелі. І тоді Т. Стадніченко доніс у КДБ [10].

12–14 березня 1973 р. в органи державної безпеки по Івано-Франківській області від громадян Василя Михайлюка, Івана Чупрея та інших поступили заяви про те, що на території Коломийського району Івано-Франківської області існує і діє підпільна антирадянська націоналістична організація, керівником якої є житель м. Коломия Д. Гриньків [4, арк. 248]. На підставі вказаних заяв 14 березня 1973 р. Управління КДБ при Раді Міністрів УРСР у Івано-Франківській області порушило кримінальну справу стосовно Д. Гриньківа [4, арк. 248]. 15 березня 1973 р. були заарештовані Д. Гриньків, В.-І. Шовковий, М. Мотрюк, затриманий і через два дні, 17 березня, заарештований Р. Чупрей, через місяць, 13 квітня, – Д. Демидів [20, с. 179–180; 4, арк. 248].

Івано-Франківський обласний суд на закритому засіданні, що тривало три дні, виніс 9 серпня 1973 р. вирок. На його виголошення допустили родичів. Як керівник організації Д. Гриньків засуджений до семи років позбавлення волі та на три роки заслання, Д. Демидів

та І. Шовковий – до п'яти, М. Мотрюк і Р. Чупрей – до чотирьох років. Постановою Верховного Суду України від 9 липня 1994 р. вирок частково скасований за відсутністю складу злочинів, передбачених ст. 62 і 64 КК УРСР [33; 34].

Дмитро Гриньків відбував покарання у ВТК особливо суворого режиму в селищі Кучино Пермської області. Разом з іншими відомими політв'язнями він брав участь у страйку протесту у зв'язку з побиттям українського поета, правозахисника Степана Сапеляка. У 1975 р. Д. Гриньків переходить на статус політв'язня. У 1978 р. був звільнений.

Дмитро Гриньків – один з організаторів Української Гельсінської спілки (УГС) (1988 р.) та Української республіканської партії (УРП) (1990 р.) в Коломиї. 1990–1998 рр. – депутат Коломийської міської ради, яка здійснила демократичні перетворення, згодом працював у відділі внутрішньої політики міськради, головним спеціалістом при міськвиконкомі. З 1992 р. – член Національної спілки журналістів України. З серпня 1999 р. – член Національної спілки письменників України. В останні роки життя був головою Товариства політв'язнів і репресованих. Жодне віче в Коломиї не обходилося без присутності Гриньківа [32, с. 175].

З 1984 р. Д. Гриньків був головним редактором підпільного самвидавного альманаху «Карби гір». Історія видання і поширення самвидавних «Карбів гір» та «Досвітніх вогнів» – одна зі сторінок спротиву більшовицькій системі. Ці видання гуртували довкола себе багатьох людей, у тому числі й далеко поза межами Івано-Франківщини. Зараз ці часописи зберігаються у фондах Музею історії міста Коломиї [5, с. 473–474].

У 2008 р. Дмитру Гриньківу було вручено медаль «Будівничий України» головою міськрайонного товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка Василем Глаголюком. Поет, прозаїк, журналіст, політв'язень, громадський діяч та почесний громадянин Коломиї пішов із життя на 64-му році. Похований на кладовищі у с. Раківчик Коломийського району Івано-Франківської області. У Коломиї завжди пам'ятають про нього. Так, 2018 р. відбувся літературний вечір-спомин до 70-річчя від дня народження Дмитра Гриньківа.

Дмитро Демидів зазнав внутрішньокамерного терору, організованого слідством. Карався у ВТК ВС-389/35, що на ст. Всехсвятська Пермської області, селище Центральне, у лютому 1976 р. переведений у табір № 36, що в селищі Кучино Чусовського району. Брав участь у табірному русі опору, зокрема, в голодуванні на захист Ігоря Калинця, у підготовці інформації, яка виходила на волю, відмовився від радянського громадянства [20, с. 216–217; 32, с. 199].

Звільнений у 1978 р. із закінченням терміну. Мав один рік адміністративного нагляду.

Був членом УГС із 1988 р., з травня 1990 р. – член УРП. Того ж року заснував і очолив осередок НРУ в Печеніжині. Член Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих. Брав участь у мітингах і демонстраціях, у «ланцюзі єднання» 21 січня 1990 року. Помер 2008 р.

Миколу Мотрюка три місяці утримували в одиночній камері СІЗО в Івано-Франківську. Карався у ВТК суворого режиму ВС-389/36 Пермської області, селище Кучино, де провів два роки. Брав участь у боротьбі за статус політичного

в'язня, в акції відмови від радянського громадянства, у виготовленні інформації для передачі її за зону. У березні 1977 р. привезений етапом до Івано-Франківська, взятий на рік під адміністративний нагляд у Марківці, зокрема з заборорою з'являтися в Печеніжині, через який іноді мусив їздити на роботу в Коломию, де працював на фабриці дитячих меблів [36].

У 1986 р. Микола Мотрюк був призваний через військкомат на ліквідацію Чорнобильської катастрофи, та після перереєстрації втратив статус ліквідатора. Був членом УГС, УРП, делегатом II з'їзду Всеукраїнського з'їзду товариства політв'язнів і репресованих. Брав участь у перепохованнях жертв репресій у Дем'яновому Лазі, Яблуневі та Печеніжині. 1991 р. одружився, живе в селищі Печеніжин. Реабілітований постановою Верховної Ради України [20, с. 493–494].

Роман Чупрей потрапив у ВТК ВС-389/36, що в селищі Кучино Пермської області. Ув'язнення стало для Чупрея новою школою, адже тут були Левко Лук'яненко, Євген Сверстюк, повстанці Іван Покровський, Микола Курчик, Андрій Турик, політв'язні інших національностей. Брав участь в акціях протесту, голодуваннях, у боротьбі за статус політв'язня, відмові від радянського громадянства, у деяких ланках підготовки й передачі інформації на волю [21, с. 821; 32, с. 714].

Був членом УГС, з 1990 р. – УРП, один з організаторів Спілки політв'язнів, «Меморіалу», Товариства української мови на Коломийщині. У 2002 р. виїхав з сім'єю до Португалії на заробітки [26; 16, с. 821].

Василя-Івана Шовкового тримали півтора місяця в камері-одиначці. Потім

була спроба внутрішньокамерного терору через карного в'язня, та він рішуче захистився. Карався у ВТК ВС-389/35, що на станції Всехсвятська Пермської області. Брав активну участь у всіх акціях протесту, голодуваннях, зокрема, в акції відмови від громадянства – після Гельсінкської наради 1975 р., у тривалій боротьбі за статус політв'язня, під час прийняття конституції (7 жовтня 1977 р.) – у тижневій акції мовчання [27].

Упродовж двох років вів табірну хроніку: дрібно переписував креслярським шрифтом тексти заяв для передачі на волю [7, с. 173, 181, 392; 37, с. 2]. Передавав, зокрема, на побаченнях через матір. Попавшись на переписуванні, мусив з'їсти папір. Надалі за ним пильнували так, що не можна було й листа написати [27]. Однак і після цього, в грудні 1976 р., за кордоном вийшло його інтерв'ю, взяте І. Калинцевим. Воно було опубліковане українською пресою в США, звучало на радіо «Свобода» [32, с. 727]. Відбував покарання разом із Семеном Глузманом. Перед звільненням у 1978 р. етапований в Івано-Франківськ, де в КДБ його шантажували згаданим інтерв'ю. У Печеніжині взятий під адміністративний нагляд, який продовжувався до трьох років, хоча порушень режиму не було [27].

1979 р. Шовковий переховував у себе викраденого з психлікарні поета Тараса Мельничука, з яким знався ще з Уралу. Переписував і переховував його вірші. Восьмого лютого 1979 р. у Шовкового був обшук у справі Т. Мельничука. Брав участь у створенні УГС, Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих, НРУ, УРП. Щороку приїздить на збори Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих у Київ. Живе

в Печеніжині [27], працює кочегаром у музичній школі. Має чималий фотоархів колишніх засновників СУМГ, підтримує зв'язки з багатьма особами, які були причетні до СУМГ, але не засуджені, відстежує їхні долі [37, с. 2–3].

Отже, після відбуття покарання сумгівці активно включилися у процес національного відродження на Прикарпатті у другій половині 1980-х років, підтримували тісні контакти з іншими відомими українськими дисидентами.

Виконавши наукове дослідження на тему «Спілка української молоді Галичини: створення, програмові засади, діяльність», можемо сформулювати такі висновки: з'ясовано, що організація була створена 31 січня 1972 р. у селищі Печеніжин Коломийського району Івано-Франківської області, а припинила свою діяльність у березні 1973 р. Її мета – виведення України зі складу СРСР, створення незалежної української держави.

Причинами створення підпільної групи стали тоталітарний характер радянської системи, відсутність української незалежної держави, наростаюча русифікація освіти, репресії проти інакодумців, активізація опозиційного руху в СРСР у 1960 – на початку 1970 рр.

Окреслено форми діяльності СУМГ, зокрема: таємні збори; вербування нових членів до групи; розробка присяги, статуту, програми; збирання інформації про діяльність УПА та підпілля ОУН; запис патріотичних пісень; виготовлення печатки; встановлення зв'язків з іншими антирадянськими організаціями; пошук і переховування зброї; збір художньої, публіцистичної та наукової літератури з українознавства; запис на магнітофонну плівку антирадянських промов з метою подальшого їх поширення тощо.

Доведено, що основною причиною припинення діяльності організації стали доноси Т. Стадніченка в органи КДБ. З'ясовано, що після відбуття покарання за «антирадянську агітацію та пропаганду» члени СУМГ включилися у процес українського національного відродження в період перебудови.

Спілка української молоді Галичини була, власне, групою швидше намірів, ніж дій. Але її виникнення та існування показують стан і судження молоді, суспільної думки в Галичині. Хоча відсутні програмові документи, можна простежити у Спілці тенденції як критичного осмислення минулих етапів боротьби за незалежність, так і спроби пошуків нової тактики. СУМГ належала до самостійницьких дисидентських організацій, за ідеологічним спрямуванням сповідувала демократичний націоналізм, спиралася на досвід діяльності ОУН.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ВЛКСМ – Всесоюзна імені Леніна комуністична спілка молоді
- ВТК – виправно-трудова колонія
- ГУТаб – Головне управління таборів
- ДТСААФ – Добровільне товариство сприяння армії, авіації та флоту
- КДБ – Комітет державної безпеки
- КК – Кримінальний кодекс
- КПРС – Комуністична партія Радянського Союзу
- КПУ – Комуністична партія України
- НРУ – Народний рух України
- ОУН – Організація українських націоналістів
- ПМК – пересувна механізована колона
- СІЗО – слідчий ізолятор
- СУМГ – Спілка української молоді Галичини
- СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
- УГС – Українська Гельсінська спілка

УПА – Українська повстанська армія
 УРП – Українська республіканська партія
 УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

ЛІТЕРАТУРА

1. Галузевий державний архів Служби безпеки України в Івано-Франківській області, м. Івано-Франківськ. Ф. 5. Кримінальні справи на реабілітованих осіб. Оп. 1. Спр. 35527. Архівна справа по звинуваченню Гриньківа Д. Д., Мотрюка Н. Н., Шовкового І. В., Демидіва Д. І. і Чупрея Р. В., 14 березня 1973 р. – 13 липня 1973 р.: у 4 т. Т. 1. 289 арк.
2. Спр. 35527. Архівна справа по звинуваченню Гриньківа Д. Д., Мотрюка Н. Н., Шовкового І. В., Демидіва Д. І. і Чупрея Р. В., 14 березня 1973 р. – 13 липня 1973 р.: у 4 т. Т. 2. 346 арк.
3. Спр. 35527. Архівна справа по звинуваченню Гриньківа Д. Д., Мотрюка Н. Н., Шовкового І. В., Демидіва Д. І. і Чупрея Р. В., 14 березня 1973 р. – 13 липня 1973 р.: у 4 т. Т. 3. 283 арк.
4. Спр. 35527. Архівна справа по звинуваченню Гриньківа Д. Д., Мотрюка Н. Н., Шовкового І. В., Демидіва Д. І. і Чупрея Р. В., 14 березня 1973 р. – 13 липня 1973 р.: у 4 т. Т. 4. 520 арк.
5. Васильчук М. Коломийська преса періоду української державності як джерело до вивчення літературного життя Прикарпаття. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2015. № 2 (30). С. 473–478. URL: <https://1drv.ms/b/s!AnT7QwLXpx2UgUmdo-ldYen-xJBM>. Назва з титул. екрана.
6. Галицька-Дідух Т. Дисидентський рух на Прикарпатті наприкінці 50-х – середині 80-х рр. ХХ ст. [Текст]. *Історія України*. 2012. № 9/10 (березень). С. 13–17.
7. Глузман С. Ф. Рисунки по пам'яті, или воспоминания отсидента. [Текст]. Киев: Издательский дом Дмитрия Бурого, 2012. С. 173, 258, 321, 341, 392.
8. Говерла С. Дисидентство. [Текст]. *Визвольний шлях*. 1982. Кн. 2. С. 166–177.
9. Голобін В. Національно-визвольний рух на Україні (60–80-ті роки). «Шестидесятники». Самовидавча література. Підпільні організації. Дисидентство. [Текст]. *Україна в ХХ столітті*: навч. метод. видання / відп. за вип. В. М. Новицький. Івано-Франківськ, 1992. С. 75–78.
10. Гриньків Дмитро Дмитрович: інтерв'ю / автор В. В. Овсієнко. URL: <http://archive.khpg.org/m/index.php?id=1121879635>. Назва з титул. екрана.
11. Грицак Я. За права людини і нації: політизація дисидентського руху. [Текст]. *Нарис історії України: Формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст.*: навч. посіб. Київ: Генеза, 1996. С. 292–297.
12. Дмитро Гриньків – політв'язень останньої доби імперії зла. URL: <https://dzerkalo.media/dmytro-grynkyv-politv-yazen-ostannoyi-doby-imperiyi-zla/>. Назва з титул. екрана.
13. Зайцев Ю. Ідеї державної незалежності в українському русі опору 60-х років. [Текст]. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*: збірник наук. праць. Львів, 1997. № 3–4. С. 243–255.
14. Захаров Б. Нарис історії дисидентського руху в Україні (1956–1987). [Текст]. Харків: Фоліо, 2003. 144 с.
15. Захаров Б. Спілка української молоді Галичини. URL: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1114702857>. Назва з титул. екрана.
16. Карби гір: літературно-громадський альманах. 1988. № 5. URL: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/25653/>. Назва з титул. екрана.
17. Карби гір: літературно-громадський альманах. 1989. № 6. URL: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/25654/>. Назва з титул. екрана.
18. Кудра Т. Зародження дисидентського руху в Україні. [Текст]. *Історія України*. 1997. № 47. С. 4–5.
19. Кульчицький С., Шаповал Ю. Новітня історія України (1939–2001). [Текст]: підруч. Київ: Генеза, 2005. 320 с.: іл., карти.

20. Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР. [Текст] / упоряд. Є. Захаров, В. Овсієнко. Харків: Харківська правозахисна група; «Права людини», 2006. Т. 1: Україна. 1. 516 с.
21. Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР. [Текст] / упоряд. Є. Захаров, В. Овсієнко. Харків: Харківська правозахисна група; «Права людини», 2006. Т. 1: Україна. 2. 517–1020 с.
22. Лютий М. Незнищенна пам'ять. [Текст]. *Всєвідо*. 2003. № 35–35 (21 берез.). С. 3.
23. На Захід дістався незалежний альманах. *Свобода. Український щоденник*. 1989. Ч. 37 (28 лютого). С. 1, 3. URL: <http://www.svoboda-news.com/archiv/pdf/1989/Svoboda-1989-037.pdf>. Назва з титул. екрана.
24. Новітня історія України (1900–2000). [Текст]: підруч. / А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. П. Дрожжин та ін. Київ: Вища школа, 2000. 663 с.
25. Овсієнко В. Мотрюк Микола Миколайович. URL: <http://museum.khpg.org/index.php?id=1127939426>. Назва з титул. екрана.
26. Овсієнко В. Чупрей Роман Васильович. URL: <http://museum.khpg.org/index.php?id=1120732179>. Назва з титул. екрана.
27. Овсієнко В. Шовковий Василь-Іван Васильович. URL: <http://museum.khpg.org/index.php?id=1120810371>. Назва з титул. екрана.
28. Пасічник М. С. Дисидентський рух в Україні як вияв державницьких тенденцій в суспільстві. [Текст]. *Історія України, державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи*: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. С. 327–354.
29. Політичні протести й інакодумство в Україні (1960–1990). [Текст]: документи і матеріали / упор. В. М. Даниленко. Київ: Смолоскип, 2013. 736 с.: іл.
30. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні (середина 1950 – початок 1990 років). [Текст]. Київ: Вид-во імені Олени Теліги, 1998. 720 с.
31. Русначенко А. Рух опору режимові в Україні та Росії у 1950–1980 роках. [Текст]. *Від імперії до України*: збірник статей. Київ: Українська видавнича спілка, 2009. С. 202–224.
32. Рух опору в Україні, 1960–1990. [Текст]: енциклопедичний довідник / передм. Осипа Зінкевича, Олесь Обертаса. Київ: Смолоскип, 2012. 896 с. + 64 іл.
33. Сапеляк С. Гриньків Дмитро Дмитрович. URL: <http://archive.khpg.org/m/index.php?id=1113894846>. Назва з титул. екрана.
34. Сапеляк С. Демидів Дмитро Ілліч. URL: <http://museum.khpg.org/index.php?id=1113896767>. Назва з титул. екрана.
35. Свідчення Кузика Михайла. [Текст] / записала А. Лешак, 21 січня 2019 р. 1 с.
36. Свідчення Мотрюка Миколи. [Текст] / записала А. Лешак, 23 січня 2019 р. 1 с.
37. Свідчення Шовкового Івана-Василя. [Текст] / записала А. Лешак, 21 лютого 2019 р. 3 с.
38. Секо Я. Нелегальні організації УРСР другої половини ХХ ст.: загальна характеристика. *Україна-Європа-Світ*. Міжнародний збірник наукових праць. Серія Історія, міжнародні відносини. 2012. Вип. 10. С. 112–129. URL: [file:///C:/Users/vip/Downloads/Ues_2012_10_13%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/vip/Downloads/Ues_2012_10_13%20(3).pdf). Назва з титул. екрана.
39. Телеканал НТК. Помер почесний коломиянин Дмитро Гриньків. URL: <http://newsvideo.su/video/4266004>. Назва з титул. екрана.
40. Чоповський В. Ю. А ти, слава України, не забудь за мене. [Текст]: участь галичан в національно-визвольних змаганнях за самостійність, державність і духовне відродження краю у ХХ столітті. Львів – Брошнів – Осада: Таля, 2008. 411 с.
41. Янко В. В. Ідеї соціальної та національної справедливості в українському дисидентському русі в 1960–1980-х роках. [Текст]. *Гілея* (наук. вісн.): зб. наук. пр. Київ: ВІР УАН, 2007. Вип. 8. С. 117–125.